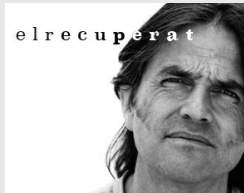


# paper de vidre

segona època **contes**

## PEREJAUME

23 Setembre 2014



Perejaume (Sant Pol de Mar, 1957) és artista. Els seus mitjans d'expressió principals són la pintura i la poesia. De formació autodidacta, va estudiar Història de l'Art i va començar a exposar als anys setanta del segle passat. És autor d'una obra transversal que oscil·la entre la teoria i la pràctica, l'escriptura i la imatge, la influència de l'avantguarda històrica i l'interès per la cultura catalana, amb una especial atenció al paisatge local i a la natura, que impregna la seva producció poètica, assagística i artística. L'any 2005 va rebre el Premi Nacional d'Arts Visuals de la Generalitat de Catalunya per la seva obra *Els cims pensamenters*, en què reflexiona sobre l'obra de Jacint Verdaguer, Joan Maragall i Antoni Gaudí, i l'any següent el Ministeri de Cultura d'Espanya li va concedir el Premi Nacional d'Arts Plàstiques per la seva «reformulació de la relació entre art i territori». Entre els seus darrers llibres destaquen *La obra y el miedo* (Galaxia Gutenberg, 2009) i *Pagèsiques* (Edicions 62, 2011), Premi Lletra d'Or 2012. El 9 d'octubre arribarà al Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC) l'exposició *Mareperlers i ovaladors. Barroc, avantguarda i agrarietat*, comissariada per Perejaume, i que s'hi estarà fins a l'11 de gener del 2015. Aquest exposició parteix del llibre d'artista *Mareperlers i ovaladors* (Enciclopèdia Catalana, 2014).

### «Sa llampria meravellosa»,

#### de Mn. Antoni Maria Alcover

De tots els contes que hagi pogut llegir o escoltar, els més dolços i llambriners de raig que recordo són l'*Aplec de Rondalles Malloquines d'En Jordi des Racó* que va escriure Mn. Antoni Maria Alcover. El conjunt extraordinari, llamegós, desbordant, d'aquestes rondalles fa plegar-se de genolls davant seu. A més a més de tenir-hi molta devoció d'ull, tinc l'orella rendida a les veus que, l'any 1959, diversos locutors de Ràdio Popular, dirigits per Francesc de Borja Moll, van donar a algunes d'aquestes contalles impreses que Mn. Alcover havia collit i transcrit tot just per això, «perquè poguessin tomar a córrer».

Em dieu que en triï una? Doncs posem-hi: *Sa llàntia meravellosa*. Ja sé que no és ben bé un exemple de narrativa breu, però sí que és fulgurant i, especialment la part final, lul·liana, dantesca, foixenca i nova com un bruc florit.

Perejaume

#### Sa llampria meravellosa

Això eren dos germans; un cristià i un moro. Es cristià era casat, i el Bon Jesús los envià fruit de benedició, això és, un infant, li posaren Joanet, i al punt ja va ésser com un homonet, però aviat una malaltia traïdora se'n duagué son pare a veure sant Pere, i se quedà s'al·lotó amb sa mareta viuda, i eise venia tan just tan just no morir-se de fam.

Un dia passa es germà moro, onclo de s'al·lotó, i troba aquest que jugava p'es carrer.

—Som blonco teu! —diu es moro a s'al·lotó—. Si no ho creus, vés-ho a demanar a ta mare.

—No importa —diu En Joanet—. Me basta sa vostra paraula.

—Idó mira —diu es moro—, anem a passejar una micola.

—Anem-hi! —diu En Joanet.

I ja són partits blonco i nebot de d'allà, ben atacats, sempre cap envant.

Camina caminaràs, s'al·lotó començà a estar cansat i a enyorar-se.

—Blonco —deia ell deslaira—, i encara no hem de girar? ¿Encara no trobau que mos basta de caminar? Blonco, tornem a ca nostra, que ma mare tindrà massa ànsia perquè no sap aont som.

—Ca! —deia es blonco—, no haies por! Ja hi serem d'hora! no temes! Al punt arribam, faré una feina que hi tenc, i llavò mos ne tornam a ca vostra i ta mare estarà ben contenta de veure't.

Amb això es sol era ben post, i sa nit que se'n venia, manades fetes, per tapar-ho tot de foscor. A la fi onclo i nebot arriben baix d'un penyalor molt ample i com tres o quatre campanars d'alt, i abaix feia com un repeu o recingle.

—Ara som arribats —diu es blonco—. Lo que més mos convé és començar foc, per lo que puga ésser.

En comencen, de foc, damunt aquell recingle. Fer flamada es foc i obrir-se aquell roquissal va ésser tot u.

Poreu fer comptes En Joanet si se degué retgirar davant aquell avenc que tan cop en sec s'era badat tan prop d'ells.

—Aï, blonco! —diu En Joanet—, quina por i quina por que m'agafa!

—Hala, beneïtot! més que beneïtot! —deia es blonco—. ¿I de què has de tenir por? de ses cucales de Manacor?

I s'al·lotó allà mes retgirar que un cuc, i es blonco unes bones riaies! fins que de sa boca de s'avenc surt una mica de clarandera, i es blonco diu:

—Hala Joanet! Fora por! Ara és s'hora de fer-mos rics tots dos! En sa teua mà està es fer-mos-hi ant mateix!

—I com? —diu En Joanet.

—Jo t'ho diré —diu es blonco—, si tu em promets de fer lo que jo et mani!

—Vos ho promet! —diu s'al·lotó.

Aleshores es blonco se treu un anell de dins sa butxaca, i, mostrant-lo an En Joanet, li diu:

—Veus aquest anell? Jo el te posaré an es dit d'es mig de sa mà esquerra; te fermaré amb sa faixa que duc, per sa cinta; i amoll dins aquest avenc; endins de tot hi trobaràs un coval en forma d'església, i allà a s mig hi veuràs una llampria crema qui crema, i baix de sa llampria una caixa amb un mort. Sa questió és despenjar aqueixa llampria, i treure-la defora; si tu la treus, serem rics jo i tu tota la vida. Lo que hi ha que, per despenjar aqueixa llampria, t'ets d'enfiar damunt aquella caixa d'es mort.

En Joanet, amb s'esperança d'esser ric, allarga es coll a tot lo que es blonco li deia. Es blonco el ferma amb sa faixa per sa cinta, li posa aquell anell an es dit d'es mig de sa mà esquerra, i ja és partit a amollar-lo dins s'avenc bitlo bitlo.

Com se'n tem, ja és abaix de tot; i se troba En Joanet dins aquell coval que es blonco li havia dit, amb sa caixa de mort a s mig i sa llampria encesa part damunt, crema qui crema.

En Joanet no hi reparà gens, d'enfiar-se per dalt sa caixa. Lo que no la poria desfermar en via neguna, an aquella llampria, fins que a la fi la desferma, l'agafa ben agafada, i se'n va a s'endret de sa boca de s'avenc, i diu an es blonco:

—Ja la tenc! Tirau més que de pressa!

I es blonco ja és partit a cobrar faixa, estira qui estira i puja qui puja En Joanet avenc amunt.

Quan ja el tenia casi defora de tot, com es blonco lo que volia era prendre-li sa llampria i amollar-lo a ell altra volta dins s'avenc i que amb sa caiguda se fes tot bocins, li pega grapada a sa llampria; però En Joanet la tenia tan estreta, que an es blonco, per prendre-li sa llampria, sa faixa li escapa, i Joanet i llampria per avall.

Tanta de sort que s'al·lotó va pegar de peus com es gats, an es fons de s'avenc; i, sense voler, fér amb sa llampria a una penya, i s'anell que es blonco li havia posat li resquilla per sa llampria i, zas!, li surt un negret, lo més xalestó i etxerevit, i hala bons bots i xecelines! i no s'aturava de dir an En Joanet:

—Mana'm feines com esclau teu que som i de tots es qui porten l'anell! Mana'm feines com esclau teu que som i de tots es qui porten l'anell!

En Joanet se retgirà fort, com poreu creure, davant aquell negret tan bellugadís i renover; però com el va veure tan xerevel·lo, present i marraner, arriba a cobrar coratge, i es negret que n'hi donava ferm i no s'aturava de dir-li:

—Hala, Joanet! no estigues gens incorregut de demanar-me qualsevol cosa! Si, mana-me'n, de feines! mana-me'n com esclau teu que som i de tots es qui porten l'anell!

I es moro de defora que cridava amb tota quanta força poria:

—Joanet! O Joanet! Que no t'has fet mal? Has tengut cap denou? ¿Tens res romput: cama, cuixa, braç, espatlla, espinada, ansa d'es coll?

—No, gràcies a Déu! —responia de dins s'avenc En Joanet.

—Vaja, idè! —deia es blonco—. Posa't bé, i te tornaré pujar! Vaja quina passada que és estada, escapar-me sa faixa, com ja te tenia damunt!

En Joanet se posà bé perquè es blonco el tornàs pujar; però es negret li pega grapada a sa faixa, la hi desferma, i hi penja una roca foradada i redoladissa que hi havia per allà, que devia fer devers un quintar, i diu an En Joanet:

—Digues an es blonco: Tirau!

—Tirau, blonco! —diu En Joanet.

I es blonco ja va esser partit tira qui tira, pujant sa roca foradada.

Ara figurau quin perboc no degué esser p' es moro trobar-se amb aquella roca, en lloc de sa llampria i En Joanet.

Crida qui crida En Joanet, i En Joanet ben alerta a respondre! ¿Com havia de respondre? Si es negret li havia dit:

—Es blonco lo que cerca és sa llampria, i de tu un esclat a sa parell! o tornar-te tirar dins aquest avenc! Si, lo que ell cerca és sa llampria perquè sap que, en pegar-li una fregada, jo tot d'una surt, i faç tot quant me mana es qui tenga sa llampria, com també surt jo en fregar p'enlloc aqueix anell que es blonco te posà an es dit d'es mig de sa mà esquerra, perquè tu poguessis trobar-li sa llampria, i amb s'idea de tornar-lo't pendre, en haver-la-hi trobada i quan ell l'hauria tenguda en ses seues mans. És que aqueix blonco teu és més pìssó que Déu piadós, i mira que si ho és molt piadós, Déu!

Sentint! En Joanet aquestes comandacions d'es seu blonco, bo és de veure que no li volgués respondre, el deixà cridar tot lo que volgué, fins que aquell mal homo se n'anà fent flamada, tirant llamps i pestes, aspergiant i renegant com un carreter.

Amb això es negret era desaparegut an En Joanet sense sebre com, fins que s'al lotó pega fregada amb s'anell a sa llampria i, zas!, ja torna comparèixer es negret, tan xalestó i etxerevit com s'altra vegada, i no s'aturava de dir-li:

—Manà'm feines com esclau teu que som i d'es qui porten l'anell! Manà'm feines com esclau teu que som i d'es qui porta l'anell!

—Sa feina que et man —diu En Joanet—, és que em dugues a l'acte a ca nostra, i mos tregues damunt sa taula per mi i per ma mare un dinar de primera que hi poguem acabar sa talent.

I encara no ho va haver acabat de dir En Joanet com, zas!, ja se troba dins ca seua amb una gran platada d'arròs engrogat, una greixonera amb uns escaldums d'allò d'allò, i una pella plena de taiades de llom, sobrassada i botifarró i llavó un bon got de vi d'aquell més valent.

Ara figurau-vos quina alegria no havia d'esser per sa mareta veure-se altra volta En Joanet davant i aquell dinar damunt sa taula. Aquella doneta ja estigué aferrada p'En Joanet i besades i més besades, i en Joanet besades a ella, fins que En Joanet va dir:

—Ma mare, trob que convendria ara tastar aqueixa arrossada i demés concert que tenim dalt sa taula, que em pens que ha d'esser de primera bona.

—Trob que has pensat bé —diu sa mareta.

I allà, nyam-nyam!, tots dos an aquell endiumenjat de damunt sa taula, i vos assegure que, tant un com s'altre, pegaren una panxada d'aquelles d'aquelles, perquè vos assegure que en duien, de fam enrere.

Poreu fer comptes En Joanet i sa mare si devien botar d'alegria de veure-se amb aquella llampria tan meravellosa, que amb ella tenien qualsevol cosa que else passàs per s'escudeller; perquè, en fregar sa llampria amb s'anell que s'onclo moro havia posat an es dit d'enmig de sa mà esquerra d'En Joanet i que En Joanet mai el deixava, sortia tot rabent es negret, i else treia tot quant li demanaven, tant per la menjua com per tota altra cosa.

Així és que an aquella casa ja no hi va haver pus rusca ni anaren pus amb cap anca rossegant, sinó que campaven polents de tot, i En Joanet i sa mare estaven com uns si-senyors, i només les mancava ronya per gratar.

Bo és de veure que an aquella ditxosa llampria l'havien de tenir ben regoslljada: tancada amb pany i clau, i sa clau dins sa butxaca d'En Joanet, que desiarà se paupava es butxacó que s'havia fet fer a posta per dur-la, per veure si la hi duia o si la hi havien saupada.

Sa gent al punt se'n va témer, de sa baldor que hi havia a can Joanet, i sobretot es veinats en començaren a estar-ne mal a pler i a passar-los-se per sa garrova, tant En Joanet com sa mare, i tot perquè deien:

—Però ¿què dimoni deu esser estat que primer no porien alçar xella i hi corria tan poc xorèstic, per dins aqueixa casa, que set doblers no los feien un sou, i ara campen tan polents? ¿Serà cosa que hagen tret cap encantament o que les sia sortit cap negret o que s'al lot haja pegat qualche salt a part o banda? Aquí hi ha cosa davall es terrós!

I heu de creure i pensar que es mateixos que darrere deien totes aqueixes coses i en pensaven de pitjors sense gosar a dir-les, en topar tant En Joanet com sa mare, los feien la bona ferm, perquè sa gent és estada sempre així: en veure negú que camp bé, darrere el criticaran i li llevaran sa pell per un tres i no res, però davant li fan de l'amic i s'hi acosten tant com poren, per treure'n raca o estella, com se suposa.

Amb això passen un parel d'anys, i En Joanet ja va esser tot un bergantell, i ja començava a mirar-se més ses al lotelles que no ets al lotells i com més garrides i ben taiades eren, més les aluivava, es revetter.

I heu de creure i pensar i pensar i creure que assetsuaxí arribà a ses oreles d'En Joanet que el rei havia fetes unes dictes que estava resolt de casar sa seua fia, que no en tenia altra i que per això la volia casar bé, vui dir, que no volia per genre cap pelacanyes ni cap torrapipes ni cap babaluet assoleiat i afectat de faió, sinó que fos un estornell de pèl arreveixinat, llevent, desxondit, que pesàs es sol abans de sortir, que nigú li pogués menjar sopes damunt es cap, per lo quant amb el temps hauria d'esser el rei, i, per esser-ho conforme l'aubarà canta, s'era mester no badar gota, no patir gens de sa caixa de sant Pere, anar ben uis espolsats i ben destravat i estar sempre an el temps. Per totes aqueixes raons, el senyor rei posà a ses dictes que se casaria amb sa seua fia es fadrí que faria sa proesa més grossa dins es termini d'un mes.

No ho volguere sebre ets escabotells de fadrinel-los que es presentaven a cal rei per fer proeses, però disposats tots a carregar-se la creu del sant matrimoni amb la senyora princesa. I un feia una proesa i s'altre en feia una altra, i tots ho feien de tot per porer-se tapar es cap davall es llençol amb sa fia del rei.

I allà el rei amb tota la cort que mirava fer ses proeses i un bolderó d'escrivans escriu qui escriu ses proeses que es feien i es nom d'es qui les feien, per porer sebre llavó finis-finis qui hauria guanyada s'acció i se n'hauria duita la pauma.

Què me'n direu? Ell En Joanet, com senti ses veus que corrien de tot aquest endiumenjat, un dia alça es cap i amb sa llampria a s'esquena i s'anellat an es dit d'es mig de sa mà esquerra, pren es bobiot cap a cal rei.

Hi arriba i el me troba amb tota la cort que mirava fer proeses an es fadrins que es presentaven. Com va veure que aqueix ja havien esfet, se planta davant el rei i la cort, i diu:

—Senyor rei amb tota la companyia: ¿se conté veritat que Vossa Reial Majestat ha fetes unes dictes que es fadrí que dins es termini d'un mes farà sa proesa més grossa se casarà amb la senyora princesa?

—Sí que és ver! —diu el rei.

—Idó jo venia —diu En Joanet—, a provar si seré jo que faré aqueixa proesa, per lo quant m'agradaria ferm ferm porer esser genre de Vossa Reial Majestat.

—Idó —diu el rei—, si tantes ganes en tens, ja pots esser partit a fer sa proesa.

—Bono, senyor rei —diu En Joanet—: parlem clars! Jo sa meua proesa no la puc fer davant la gent; he de ser tot sol i a banda que negú me puga veure.

—¿I com hem de sebre —diu el rei— que ets tu que l'has feta i no un altre?

—Es ben bo d'arreglar, senyor rei —diu En Joanet—. Que me tanquin dins una cambra qualsevol, i que posin guaites an es portal i a totes ses finestres o espirais que aquella cambra tenga, i d'allà dins sortiré amb sa proesa feta, que estarà a la vista de tothom.

Com el rei sent allò, se gira an es senyors grossos que componien la cort, i else diu:

—I què hi deis voltros?

—Que aquest jove parla bé! —diuen aquells senyors.

—No res idó —diu el rei—, ja pots veure quina cambra t'agrada més per tancar-t'hi i fer sa teua proesa!

—A mi totes me són bones! —diu En Joanet.

N'hi mostren una que només tenia una mica de finestroneu amb uns rebats de ferro ben espessos i amb puntes. En Joanet s'afica amb sa llampria dins aquella cambra, l'hi tanquen rodant clau i sa clau dins sa butxaca del rei, i quatre guaites an es portal i quatre abaix d'es finestró a defora, i allà està qui està esperant tothom sa proesa d'aquell estornell, que va venir molt de nou a tothom, començant pel rei i p'es senyors de la cort, i va fer molt mals averanys an ets altres fadrins que ja estaven llests de ses seues proeses.

—Què farem? —deien els entre si mateixos—. ¿Que serà cosa que mos safalc a tots i mos don es brou, aquest xava? Fiau-vos-ne, d'es revetter!

Sobretot, el! En Joanet com se va veure dins aquella cambra i que negú li poria aglupir ses seues mangarrufes, s'asseu ben assegut, se posa sa llampria damunt es genois i, zasl!, una bona fregada a sa llampria amb s'anellat d'es dit d'es mig de sa mà esquerra, i a l'acte ja li compareix es negret dient tot remolest:

—Manà'm feines com esclau teu que som i de tots es qui porten l'anell!

—Sa feina que et man —diu En Joanet—, que em plantís davant cal rei un casat set vegades més gran i més preciós que es mateix casat del rei, tot acabat, fora una finestra defora, i tot moblat per dedins.

I encara En Joanet no hagué acabat de dir això, com, zasl!, se planta davant cal rei un casat set vegades més gran i més preciós que cal rei, tot acabat fora una finestra de defora i tot moblat, amb totes quantes de coses hi pot haver a una casa, i sense faltar-hi un amèn de res.

Amb això En Joanet se torna carregar sa llampria a s'esquena, com si res fos estat, toca a sa porta, li obrin, el rei i tota la cort estaven allà tots esperant el sant adveniment; i En Joanet diu:

—Ja està feta sa proesa!

—I a on és ella? —diu el rei.

—A on? —diu En Joanet—. Surta Vossa Reial Majestat a defora, i la veurà.

El rei i tota la cort surten defora, i m'hi troben es grandíós casat que es negret acabava de plantar-hi, set vegades més preciós que cal rei, nou de trinca, tot llest i acabat fora una finestra, i per dins tot amoblat amb tots quants de mobles hi sol haver a una casa de prínceps, sense que hi faltàs enlloc un amèn.

Poreu fer comptes com degué romandre el rei amb tota la cort i demés gernació, com se veren aquell grandíós casat davant. Se'n feien creus, se miraven uns amb sos altres, allargaven es coll, s'enconcaven d'espattes, n'estaven amb sos cabels drets.

Aleshores En Joanet se destira d'aquesta:

—Bono, senyor rei, ja veu que hi he deixada una finestra sense acabar. L'he deixada així perquè es picapedrers de Vossa Reial Majestat, o bé ets altres que hi haja, provin d'acabar-la, veiam quin temps hi posaran.

A l'acte es picapedrers del rei se posaren an aquella finestra per acabar-la i deixar-la com ses altres, i varen haver de mester més d'un mes, i encara se coneixia a la lleugo que no era de sa mateixa mà que ses altres, això és, que era massa malfetota.

Aquí el rei i tota la cort varen dir an En Joanet:

—No hi ha remei: tu has guanyada s'acció. Tu t'has feta teua la senyora princesa.

I el rei que va dir an En Joanet:

—Lo que s'ha d'empenyorar que se venga! Anem ara mateix a sa meua fia, t'hi presentaré; i dins tres dies, casats! i així en sortrem amb un aixec!

Què me'n direu? Ell a l'acte presenten En Joanet a sa fia del rei, tots dos s'agraðaren prou, enrengaren sa cosa, i dins tres dies se féu s'esclafit, vui dir, se casaren, i vénguen unes noces ben vitenques, i un ball ben rabiós, i festes i sarau per llarg.

Però no cregueu que tot s'acabàs amb aquest casament p'En Joanet. Va esser tot lo contrari.

Casat En Joanet amb sa fia del rei, se n'anaren a estar an aquell grandíós casat, set vegades més gran i més preciós que cal rei mateix. En Joanet era tan viu que no deia a negú ni a sa dona d'on treia tant de recapte cada dia, perquè ell i sa dona feien una taula millor que a cal rei, i tenien un gros estol de criats i criades, que no n'hi havia cap de desmenjat, i tots eren tocats de bon gust: s'estimaven més un plat d'arròs que set de faves, i un talabant de porcella rostida que un cocarroí. I com s'ho feia En Joanet per sostenir tot allò? Idó desiriara pegava fregada amb s'anellat per sa llampria, i tot d'una ja li compareixia es negret, que deia tot rabent:

—Manà'm feines com esclau teu que som i de tots es qui porten s'anell!

I En Joanet li solia demanar una senaia de dobles de vint de carassa d'aquelles tan grogues, i gastava d'allà fins que n'hi havia; i, quan les acabava, tornava fer sa mateixa endemesa de fregar s'anellat per sa llampria, li tornava sortir es negret, li demanava una altra senaia de dobles de vint de carassa, es negret les hi treia, i l'home tornava tenir p'es llait de la casa, tant gastàs.

Negú se'n poria avenir de que En Joanet pogués aguantar tot aquell llait, perquè no sabien d'ont treia tota aquella dobberada que gastava. I ell ben alerta a dir que ho tragués de sa llampria!, que la tenia dins sa cambra de més endins, sense cap finestra que miràs defora i tancada amb una porta de set forreiat, cadascun amb pany i clau, perquè negú nat del món hi pogués entrar ni venir sospites a negú de que ho treia tot d'aquella llampria, que era tota com a de ferro-vei i pareixia més veia que es pastar. En Joanet sempre duia damunt ses claus d'es forreiat de sa porta d'aquella cambra, perquè no hi pogués entrar negú i fer-li sauvatge sa llampria.

Mentrestant s'onclo moro d'En Joanet no s'aturava de córrer de la Xeca a la Meca a veure si trobaria En Joanet per espampolar-li sa llampria, d'es levant o d'es ponent.

A la fi arriba a sa ciutat d'aquell rei, i li conten de que la senyora princesa s'era casada amb un pollastrell així i així que havia plantat amb un sant-i-amèn davant cal rei un casat set vegades més gran i més bo que cal rei mateix, i que allà s'estava amb sa seua dona, que era la senyora princesa, i que manetjava es diners a palades, sense que negú hagués pogut afinar ni aclarir d'ont los se treia.

—Ja és En Joanet! —pensà s'onclo moro—. No pot esser negú més que ell, i tot això és amb sa llampria que em va robar a mi, que ho fa. A veure com jo la me tom fer meua!

Pensa qui pensa com s'ho faria, ja és partit a rondar per davant es casal d'En Joanet, anant i venint carrer amunt carrer avall, però ben alerta sempre a no topar mai En Joanet perquè no se'n malpensàs i no n'hi fes qualcuna d'ase i seca.

En Joanet s'era fet molt caçador; hi duia una verera loca amb so caçar, i molts de dies se n'anava es demati i no tornava fins es vespre.

Com s'onclo moro va haver espilat tot això, va prendre sa seua, ben resolt a fer-ho de tot per espampolar-li sa llampria, an En Joanet, costàs lo que costàs. I què fa es gran polissardo? S'esquitxa a ca s'argenter, i li fa fer tres llànties totes d'or, i es dia que els hi tengueren fetes, observà si En Joanet se n'anava a sa cacera. El guipa que s'hi espitxava amb un escabotell de criats i de cans encoblats, i quan ja no el veren en tot es carrer, que calculà que ja seria fora de la ciutat, sa mala ànima de s'onclo moro ja se carrega ses tres llànties d'or i hala a anar i venir per davant can Joanet, crida qui crida amb tota quanta de veu se poria treure:

—Hala, germanets del Senyor! Qui em barata llànties veies, de qualsevol cosa sien, amb llànties d'or noves de trinca! Hala qui me'n barata! Hala! hala! hala!

La gent com sentien i veien allò, else venia molt de nou, i se retornaven per assegurar-se de si ho havien malentès o de si aquell ho havia maldit, i com veien que era així com ho havien entès, ho trobaven gros de tot.

I al punt ja hi compareixien una tractalada de gent amb llànties veies, i ja s'abordaven a s'onclo moro, i tots que li deien, presentant-li cadascú sa seua llàntia:

—Vaja si feim es barat amb aquesta!

—No, amb aquesta altra, germà!

—Uepl!, amb sa meua, que és mes prendora!

—Amb sa meua ha d'esser ell! Jo som davant!

No vos dic res es marrutell que s'armà entre aquella gent perquè tots vollien esser es de davant, de por que tenien de no porer-hi arribar tots, a sa llàntia d'or, veient que aquell homo només en duia tres; però s'onclo moro aviat se'n va esser desfet, perquè agafava una d'aquelles llànties que li presentaven, li pegava una uiada, i ja la tornava entregar a son amo dient-li:

—No em serveix, això! No és lo que jo cerc.

I n'agafava una altra, li pegava just s'uiada, i ja la tornava a son amo dient-li que no li servia. I a tots es qui li presentaven aquelles llànties, va fer sa mateixa endemesa; i aquella gent, bé ho poreu creure, se grifaven de no haver pogut fer aquell barat que else seria estat tant vaniajós.

Ses criades de can Joanet eren estades ses primeres de témer-se d'això de ses llànties, i s'erent acostades a s'onclo moro que en feia sa crida a demanar-li si anava de bo que volgués baratar llànties veies qualsevolts amb llànties d'or, i s'onclo moro les va dir:

—I tan de bo com va! Mirau si va de bo, que si me'n duis una, de llantiota, que té es vostro senyor, i que és segur que de veia i retuda que és ja no la feis servir, jo vos donaré aqueixes tres, totes d'or, i llavò hi haurà una alegració per voltros.

—Quina alegració? —digueren aquelles dues mandragolines, badant uns uis com uns platets.

—Quina? —diu s'onclo moro—. Una botonada d'or2 perhom a voltros dues, i tres vies de cadena d'or per fermar-vos per sa cinta i que encara les vos pogueu passar p'es coll amb lo que sobrarà, i unes braceroles totes d'or per la senyora princesa.

No vos dic res aquelles dues revetteres lo que feren, com sentiren aquelles comandacions de s'onclo moro: piquen de talons cap a contar-ho a la senyora princesa, com unes botges, que no sabien què les passava.

La trobaren que s'acabava d'aixecar i de rentar, i ja li diuen:

—Senyora Alteza, escolt per amor de Déu lo que mos diu un homo que hi ha a's mig d'es carrer, que va carregat amb tres llànties d'or, noves de trinca!

—¿Què és lo que diu aquest homo, grans marxandes, que vos ne veniu amb aqueixis crits? —diu la senyora princesa.

—Què diu? —diuen aquelles—. Que el senyor príncep té una llantiota veia, que ja no deu esser bona a res a res, perquè lo que es diu noltros no l'hem vista lluir mai en tota aquesta casa; i diu aqueix home que, si la hi duim, la mos baratarà amb tres llànties noves de trínca totes d'or, que les du penjades a s'esquena, i llavò mos donarà a noltros una botonada perhom i llavò tres vies de cadeneta d'or per fermar-mos per sa cinta i que amb lo que mos sobrarà, que mos bast per passar-les-mos p'és coll; i llavò per Vossa Altesa un collar de perles i diamants i unes braceroles totes d'or, també!

—Però què me deis, al·lotes? —se va exclamar la senyora princesa—. Però que no veis, grans beneïtoetes, que això no pot esser ver? ¿Con no veis que això és que ho heu somiat?

—Bona casta de somiar, Senyora Altesa! —digueren aquelles mandragolines—. Ara mateix el porem anar a fer venir, i Vossa Altesa mateixa se porà treure es gat d'es sac!

—Idò anau-hi! —diu la senyora princesa.

Aquelles dues, com senten allò, ja s'esquitxen a s'onclo moro, que va esser ben falaguer de presentar-se tot xalest davant la senyora princesa, i li féu ses mateixes ofertes que havia fetes a ses criades sobre aquella llantiota veia que va dir que el senyor príncep tenia.

—Però jo mai n'hi he sentit parlar! —s'exclama la senyora princesa.

—És que la deu tenir per dalt es porxo o a qualque racó, i deu estar empegueit d'haver-la-hi de presentar a Vossa Altesa! —diu es gran polissardo de s'onclo moro.

La senyora princesa, que ja li eren entrades unes ganades de baratar sa ditxosa llantiota veia, unes ganades més fortes que ses que aquelles dues criades tenien, va dir an aquell:

—Mirau, noltros registrarem tota la casa, veiam si la trobam, an aqueixa llàntia veia que deis, i tornaun damunt migdia; i si l'hem trobada, farem es barat; i si no, no el farem.

—Bé ha parlat Vossa Altesa! —diu s'onclo moro, i se'n va amb ses tres llànties d'or a s'esquena, però ja sense cridar que les volgués baratar amb cap de veia.

I heu de creure i pensar i pensar i creure que, com si haguessen tengut foc dins ses sabates, ja foren partides la senyora princesa i aquelles dues criades cerca qui cerca per tota la casa aquella llantiota veia que les havia dit aquell desconegut que hi havia. Miren per tots es porxos, i res; s'afiquen dins totes ses cambres, rebosts, botigues, auberjons i enfonsys, i res. Allà ont no pogueren entrar perquè no tenien ses claus va esser an aquella cambra de sa porta de set forrelats tots amb pany i clau, i que negunes hi eren entrades mai, perquè el senyor príncep tenia tancat sempre i duia ses claus damunt fins i tot per dormir.

—Ja és aquí dins aqueixa bona de llantiota veia! —s'exclama la senyora princesa.

—És així com diu Vossa Altesa! —s'exclamen aquelles dues criades.

—Però bé! —diu la senyora princesa—. ¿Com hi entram aquí dins, si està tancat amb set panys i claus, i el senyor príncep du ses claus damunt?

—Com? —diu una d'aquelles dues criades—. Ara me n'he pensada una, un poc massa grossa!

—Amolla-hi! —diu la senyora princesa.

—Idò —diu aquella—, d'obrir una trapa an es sòtil de sa cambra, i una de noltros amollar-la-hi amb una corda; i si hi ha sa llàntia, aquella la treu, i ja estam salvades.

—Sí que has pensat bé! —diu la senyora princesa—. Ara mateix!

I ja se'n van totes tres amb un bec-de-grua dalt es sòtil, i ja són partides a deslloriguerrar un parei de mitjans a s'endret de sa cambra d'es set forrelats, a força de forces obrin sa trapa, una d'aquelles criades se ferma un lliga-beïesses per ses cuïxes; i la senyora princesa i s'altra criada l'amollen per endins i per endins.

—Prou! —va dir aquella, com va tocar amb sos peus en terra.

Li amollen un llum encès, i la dona pogué veure tot quant hi havia dins aquella cambra. I què me'n direu? Ell hi va esser sa llantiota veia que aquell homo havia dit, i ho era ben veia i retuda de tot.

—Sí que hi és! —cria tot d'una aquella criada.

—Vol dir hi és? —s'exclama la senyora princesa.

—Sí, Senyora Altesa! —diu aquella d'allà endins.

—I encara no l'has amarrada? —diu la senyora princesa.

—Sí, Senyora Altesa. Ja me poren pujar, en voler! —diu aquella.

La pugen amb sa llantiota, i com la va veure de prop la senyora princesa no se'n poria avenir de que aquell desconegut en volgués donar tant d'aquella endèria. I tan tapada anava aquella beneïta, que mai anà a pensar que, quan aquell desconegut en volia donar tant, qualque virtut grossa havia de tenir aquella llantieta tan aidana i retuda, an es parèixer.

Què me'n direu? Ell s'onclo moro s'hi presenta damunt migdia, li mostren sa llantiota, que deia ell, i a l'acte entrega ses tres llànties d'or, es collar de perles i diamants i ses braceroles d'or a la senyora princesa, i ses botonades d'or i ses tres vies de cadeneta d'or que havia promeses a ses dues criades; li donen a ell sa llantiota, que era sa mateixa llampria meravellosa, i quina la fa ell tot d'una? Pega fregada a sa llampria amb s'anellet que ell duia com es d'En Joanet, i a l'acte li compareix es negret, que li diu tot remolest:

—Mana'm feines, com esclau teu que som i de tots es qui porten l'anell!

—Ses feines que el man —diu s'onclo moro—, que a l'acte mos ne dugues tots amb aquest casal damunt aquella muntanya que saps tu que hi ha dins mar, dotze grosses3 de lilegos allà deçà aont fan es nius ses cegues4 dins es grec.

I encara no ho va haver acabat de dir s'onclo moro com, zasl, aquell negret se'n va dur tot aquell casal amb tota quanta de gent i amb totes ses altres coses que hi havia dedins: tot se n'ho va dur damunt aquella muntanyota que hi havia dins mar, dotze grosses de lilegos allà deçà aont fan es niu ses cegues dins es grec.

No vos dic res si es veinats de cal rei se'n temeren prest, de que aquell grandiócs casal del senyor príncep i de la senyora princesa havia desaparegut sense deixar rastre de res ni sebre negú per ont s'era fus.

Ara figurau-vos quin trastorn i quin mal cop no havia d'esser allò per la reina i pel rei, i sobretot p'En Joanet, com tornà de caçar, es vespre, i no trobà dona ni casal ni res.

Com el pobre Joanet va veure que li havien llevat es seu casal amb sa dona i tot quant hi tenia, començant per sa llampria meravellosa, tot d'una ja va veure que era s'onclo moro que li havia feta s'endemasa, arribant-li a sa llampria. Lo que no comprenia com la hi havia sabuda trobar. Ja veia ell que, tot d'una que s'onclo moro li hauria pogudes posar ses mans damunt, l'hauria fregada amb s'anellet que aquell també tenia, li seria sortit es negret, i hauria manat an aquest que se n'ho dugué tot a banda aont no fos possible trobar-los. Per veure si afinaria cap camí ni remei, pega fregada amb s'anellet a una llàntia de cal rei, d'amagat de tothom, i és ver que li sortí es negret, però tot trist, mostii i alis, i li va dir:

—Ah Joanet, Joanet! Ja la t'han fetat! T'han presa sa llampria meravellosa! Cop en sec he sentit que em cridaven. Surt, i és estat s'onclo moro, que me diu: A l'acte, du aquest casal amb tots noltros i tot quant hi ha a damunt un penyal que veuràs que s'alça dins mar, dotze grosses de lilegos allà deçà aont fan es niu ses cegues, dins es grec. I jo, com ell portava l'anell i havia fregada amb ell sa llampria, no he tengut altre remei que creure'l.

—I ara no m'hi pories dur, tu, damunt aqueix penyal? —diu En Joanet.

—No puc —diu es negret—. Jo només puc fer lo que me mana es qui frega l'anell per sa llampria meravellosa. Mentres tu no la torns tenir i no hi freguis l'anell, no em cridis, que tanmateix no et sortirà, perquè no puc, Joanet.

I a l'acte es negret va desaparèixer, i deixà En Joanet com poreu pensar.

En Joanet féu una bona plorada, i el rei i la reina que no feien altra cosa més que plors i més plors, i tota la cort per lo mateix, fins que el rei agafa En Joanet i li diu:

—Joanet, i es teus comptes quins són?

—D'anar-me'n a cercar sa meua dona, i de cercar-la fins que l'haja trobada! —diu En Joanet.

—I quin cabal tens tu per anar-te-n'hi? —diu el rei.

—No tenc aont caure mort! —diu En Joanet—. Tot quant tenia era dins sa casa; per lo mateix m'han deixat com un jonc de fuïes.

El rei aquí li dóna un cavall i un sarró de dobles de vint, i En Joanet diu:

—No res, me'n vaig a cercar sa meua dona, i no m'aturaré que no l'haja recobrada. Primer cauré mort.

I se despedeix del rei i de la reina, i amb so sarró ben amagat pega bot damunt es cavall, i esperonada an aquest, i aquest trot-trot, i de d'allà ben acanalat cap a grec, cap allà ont es negret li havia dit que se n'havia duit es casal amb la senyora princesa i tota la resta.

Camina caminaràs, i demana qui demana a tothom que trobava si li sabrien donar clarícia d'un penyal que sortia dins mar amb una casa an es capcurucull; però negú n'hi sabia donar gens, de clarícia.

I el pobre, hala per envant sempre sense perdre es coratge mai, sempre cap a grec, i no parava de demanar a tothom que topava sobre aquell ditxós penyal que s'alçava dins mar amb una casa an es capcurucull, però negú n'hi sabia donar cap entresenya.

Com ja feia una partida de setmanes que caminava sempre cap a grec, topa una ciutat. Se n'hi entra, tresca qui tresca carrers i més carrers, i assetsuaixí surt a sa plaça. Hi veu un remolí de gent; s'hi acosta, i va romandre esglaiat. Aquella gent estava envoltada d'un mort i sa dona i set infants d'es mort, tots arrufats devora es baúl i plora qui plora: i un esgotz! que else guardava, arrabassant-se una cara de Caifàs lo més an el viu.

Demana En Joanet que era tot allò, i un d'es qui miraven aquella feta li diu:

—Jo vos ho diré, què és això. Aquest homo s'és mort carregat de deutes i sense cap cobrança; i an es qui se moren així, aquí tenim per costum de dur-los a s mig de sa plaça amb sa dona i ets infants que hagen deixats, per veure si mouran a compassió qualche bona ànima que pagui es deutes d'es mort. Si en surt cap dins tres dies que pagui aquells deutes, enterran es mort i amolien sa dona i ets infants. Si no n'hi ha cap que faça s'homonía de pagar aquells deutes, enterran es mort i venen sa seua dona i ets infants, vui dir, els encanten aquí enmig amb tot quant es mort deixà, i lo que en treuen s'ho reparteixen aquells an-a qui es mort devia.

—Vaja quines costums que tenu per aquí! —diu En Joanet.

—Vol dir trobau que no feim bé? —diu aquell.

—Trob —diu En Joanet—, que és massa cruel això d'haver de vendre sa dona i ets infants a punt de bisties! ¿Què hi inculpa sa dona amb sos deutes de s'homo? Què hi inculpen ets infants amb sos deutes de son pare?

—Ja hi inculpen, ja, de vegades! —diu aquell—. I voltros per sa vostra terra, perquè supòs que vós no sou de per aquí (si ho fósseu, no haurieu gastada tal paraula), que no deis que una dona fa la casa i una dona la desfà?

—Sí que ho deim —diu En Joanet—. Per això mateix, si sa dona no ha fets es deutes, sinó que és estat s'homo que eis ha fets amb so seu mal cap, amb so seu mal maneig, ¿per què ho heu de fer pagar a sa pobre dona, venent-la com si fos una mula o una somera?

—Però, ¿i si és sa dona —diu aquell— que amb so seu mal cap i mal maneig ha fus tot es cabal de s'homo?

—En aquest cas —diu En Joanet—, ja no hi tenc res que dir que ho facen pagar a sa dona, si va esser ella que féu es mal. Però lo que succeïx per sa meua terra, i supòs que per aquí vos ne pendrà lo mateix, que, de deu vegades nou, es qui fa es deutes és s'homo, i no sa dona.

—Però bono! —diu aquell—. ¿I vós sou homo, i vos ne veniu aquí a defensar ses dones?

—Jo —diu En Joanet—, sempre m'ha agradat defensar sa raó allà on és, perquè trob que fa golafre i grosser defensar just sa conveniència. Ja m'agrada a mi, així mateix, lo que em convé; però sa raó ha d'anar sempre davant. O som homos o no ho som.

—Me pareix —diu aquell— que amb aqueixa llei que duis, no fareu gaire carrera ni cases amb arc.

—Serà lo que Déu voldrà i no més! —diu En Joanet—. Però encara hem deixats ets infants. ¿A on treu cap haver de vendre es pobres infants, si son pare és mort amb més deutes que cobrances?

—¿I si ets infants —diu aquell— en són causa, d'es deutes, que fan lluna5 i no deixen pèl a raure a son pare i el deixen, an es pobre pare, com un jonc de fuies?

—Però, i si no fan res d'això? —diu En Joanet—. ¿I si són uns bons al-lots que no hagen fet mal més que an es pa? ¿I si són petits encara, com aqueixs que hi ha ara aquí a s mig, que encara duen aferrades ses busques d'es niu?

Era ben ver: aquells al-lotons d'es mort cabien tots davall un erer; es més gran per molt tendria deu anys, i sa pobra viuda per molt si n'havia doblegats trenta, i era una dona plantosa de lo més i ben laida de per tot, i que feia cara de bona dona ferm, i de tot aquell remolí de gent, no hi havia negú que li retragués cap perjudici ni caire flac.

Aquell que les havia amb En Joanet no s'atansà tampoc a dir que aquells set infants fossen causa, p'es seu malcap, d'es deutes de son pare, ni tampoc tengué pit per tirar sa somada damunt sa pobra viuda, i lo que va fer s'alliaro va esser deixar en banda En Joanet, perquè trobava que aquest l'havia calçat just ferm.

En Joanet va recórrer un poc aquell remolí de gent, i demanà an aquest i an aquest altre quina casta d'homo era es mort i sa dona i ets infants, i tothom li va dir lo mateix.

—Es mort era curtet de gambals. Es seus pares li deixaren una partida de possessions ben bones, però tot li va anar tan tort, que sense sebre com ni com no, i sense que li coneguessen cap tara ni cap vici, com se'n va témer, ho va haver fus tot, i s'hagué d'endeutar per porer-se omplir es gavatz ell i tota la barquera. I sabeu així mateix que en lleven, de concert d'es vent, nou freixures! Perquè eren nou, eli i sa dona i es set bigarnius. En quant a sa viuda, és una santa al-lota que no ha donat mai un que xerrar ni li han poguda posar mai sa llengo damunt. D'ets infants, no hi ha que parlar-ne, tan tenres com són.

—I que no tenen parents? —digué En Joanet a un d'aquells que preguntava.

—Parents? —contestà aquell—. Així mateix en tenen que no campen malament, però ja sabeu lo que sol succeïr, que de sa misèria tothom en fuig i que es berenats no coneixen es dejuns. Si això fos gent molt rica, que tenguessen una caixa al raset de dobles de vint, tothom voldria esser parent, però com són més pobres que es ropit, es parents i tot se n'amaguen, d'esser-ho.

I mentrestant negú s'arrambava a s'esgotzi a dir:

—Jo pag es deutes d'aquest homo; per lo mateix, duis-lo-vos-ne a enterrar.

I heu de creure i pensar i pensar i creure que tot allò tocà tan fort es cor d'En Joanet, li féu tanta i tanta de compassió aquell mort i aquella viuda i aquells infants, que ets uis li comencen a espireljar i aviat li vengué una esclator de cor que li costà molt, però molt no rompre en plors, fins que se planta davant s'esgotzi, i sense baubetjar ni trampoletjar gota li diu:

—¿Què s'és mester per porer soterrar aquest homo i perquè aqueixa dona i aqueixs infants se'n puguen anar francs de tot a ca seua?

—Que qualcú pag es deutes que deixà es mort —diu s'esgotzi, amb aquella cara tan sarracena que s'arrabassava.

—I quins són es deutes que deixà aqueix homo? —diu En Joanet.

Fer En Joanet aquesta pregunta i saltar una quinzena d'homos davant ell va esser tot u; i tots un d'erre s'altre ja foren partits a dir-li: —A mi em devia cent lliures! —A mi cinc-centes! —I a mi, mi! —I a mi tres milia! —I a mi quatre milia!

I n'hi va haver d'altres que encara s'enfilaren més amunt.

En Joanet, davant tot allò, va dir:

—Jo estic dispost a pagar tot lo que aqueix mort devia de bon de veres, si es dobbers me basten, que grec que em bastaran; però vui veure sa força de com mentres aqueix mort devia tot això.

—Aviat la veureu —digueren aquella quinzena d'homos.

S'esquixten tots cadascú a ca seua a dur s'aurarà d'es deute; i al punt ja tornaren amb sos papers. Hi compareix es batle amb un escrivà, que se posen a mirar aquells papers. Les donaren per valedors; i En Joanet obri es sarró de dobles de vint, i allà, dany-dany, pagà tots es deutes d'aquell mort. Just dos drets d'or li quedaren dins es sarró.

Tothom, davant aquella feta tan grossa d'En Joanet, romangué sense polsos, amb sos cabeis drets; negú se'n poria avenir.

Sa pobra viuda agafa es set infants i s'agenoia amb ells davant En Joanet per besarli es peus, donant-li milions de gràcies amb un plors desfet.

En Joanet no volgué res de tot allò, sinó que digué a sa pobra viuda que se n'anàs a ca seua amb sos infants, i que fes bonda i Déu no la desepararia perquè Déu no ho ha fet mai encara, de desemparrar negú, i manco una viuda amb set infants.

Sa viuda, fort i no et mogues, volgué que En Joanet almanco se'n dugués una recordança, s'única cosa que conservava seua es seu homo: unes uieres.

En Joanet, per no fer-li es despreci, les va pendre, demanà an es batle que soterrassen tot d'una es mort, i així ho feren. I En Joanet pega bot damunt es cavall, despedint-se de tota aquella gent, i ja va esser partit de bell nou de d'allà cap a grec, cap a cercar sa seua dona i sa llampria meravellosa.

Com En Joanet tornà esser partit de d'allà, que ja era sortit d'aquella ciutat, s'hi girà i va dir:

—Així mateix me'n duc una bona recordança, d'aqueixa ciutat: ses uieres d'un que va fondre més que no tenia i un sarró qui seia en terra de ple que era de dobles de vint i que ara està tan pansit que just hi són romasos dos trists drets d'or...

Això el posà molt consirós, an En Joanet, i fins començà a entrar-li funestetat i engronyament; però assetsuaxi se redreça de cor i diu:

—I com estam aquí? I què és això que m'entra ara? ¿Tristor i funestetat d'haver feta una obra bona com és pagar es deutes d'aqueix mort perquè el poguessen enterrar, i sobretot perquè no haguessen de vendre aquella viuda i es set infants? ¿I quan s'és vist que a un li haja dit malament per haver obrat bé? No mos diu s'adagi: fé bé i no mirs an-a qu? ¿Qui sap si aqueixa bona obra que he feta me durà fins allà aont són sa meua dona i sa llampria, i si les me farà recobrar? Animeses santes, que sia així! Amén que sia així!

Amb aquests pensaments En Joanet va recobrar un coratge fora mida i ja no estigué pus consirós ni engronyat; ja se n'anava de d'allà ben xalest d'esperit, encara que una mica massa jugeret de bossa; però lo que pensava ell:

—Amb aqueixs dos drets d'or que em queden, puc fer un parei de dies de caml si m'estauii de tot lo superfluix, si no faç més llaít que just lo necessari. Més envant, Déu ja proveirà!

Amb això arriba a un hostal, i hagué de canviar un dret d'or per pagar s'hostalatge. Segueix endavant, se torna aturar a un altre hostal; i com hagué pagat aquell altre hostalatge, que ja no li quedava cap creu d'es dret que havia canviat, notà que dins es sarró no estava tot sol aquell dret sense canviar, sinó que n'hi havia comparegut un altre, i per lo mateix tornava tenir dos drets d'or en peça.

—Cap com aquesta! —s'exclama En Joanet—. ¿I d'ont me deu haver comparegut aquest altre dret d'or?

Sobretot, jo el tenc aquí dins, i ja ho veurem què serà això! Bé pinta sa cosa per ara, gràcies a Déu!

Seguí endavant camina caminaràs, sempre cap a grec. S'atura a un altre hostal, i, per pagar s'hostalajea, canvia un altre duret d'or, què me'n direu? Ell com hagué pagats tres o quatre hostalalleges an ets hostals aont feia retornada, quan ja no li quedava cap creu d'es duret que havia canviat, nota que dins es sarró hi tornava tenir dos drets d'or, n'hi havia comparegut un altre de bell nou. No vos dic res si en cobrà, de coratge. En Joanet amb tot allò, i com més anà més en llengué, perquè cada vegada que acabava de gastar un duret d'or, zasl! n'hi compareixia un altre dins es sarró, i en haver gastat aquell, zasl, un altre; i ja en tornava tenir dos, de drets d'or. Per això En Joanet mai canviava més que un duret; sempre se deixava s'altre dins es sarró, i aquell no volia estar tot sol i en cridava un altre.

I lo bo també va esser un dia que canviava es duret d'or, i sa plata que li tornaven d'es canvi no li acabava de fer; i, per mirar-la-se bé, li ve s'idea de posar-se aquelles uieres d'es mort d'aquella ciutat que li havia donades per recordança i que encara no les s'havia provades. Les se posa, i l'home romangué esglaiat, perquè tant com li allargava sa vista, va veure pertot sense que parets ni portes ni embalums, en no esser cossos de persona, li tapassen la vista; de manera que per sa seua vista, duguent aquelles uieres, tot era com a de vidre; i l'home se mirava una casa o un embalum qualsevol i tot d'una ja veia tot quant hi havia dins aquella casa, dins aquell embalum, per amagat i per tancat que estigués. Però no sols li succeí això amb aquelles uieres, sinó que s'home que li canviava es duret d'or, tot d'una que En Joanet se posa ses uieres, el va perdre de vista, an En Joanet, i ja ho crec que pega crit i ja se posa a dir:

—Però, què dimoni és això? ¿Per ont m'ha pres aquest homo que li canviava es duret d'or? ¿Com pot esser, abolir-se un homo així davant sa meua vista?

I En Joanet sentia tot allò i veia aquell homo lo mateix que abans de posar-se ses uieres; però aquell homo no el veia a ell. Era que aquelles uieres tenien aqueixa virtut: que es qui les duia posades ho veia tot i negú el veia a ell.

—Així va això? —diu En Joanet—. Bé mos va es joc! Ja pot esser que me'n serveixa ferm ferm, d'aqueixes uieres! Me sembla que me serviran, si Déu ho vol i Maria, per obrir-me molts de portells. Que em tirin d'una passa si jo no faç molta de carrera amb aquestes uieres i amb sos dos drets d'or dins es sarró, que, en llevar-ne un, n'hi compareix un altre! Sí que em va convenir que aquella pobra viuda m'oferís aqueixes uieres per recordança! Sí que em va convenir topar an aquella ciutat i aturar-me an aquella plaça i pagar es deutes d'aquell mort!... Bons siguem noitros, que Déu mai falta.

I què fa En Joanet? Se lleva ses uieres i les s'estorja ben estorjades, i a l'acte aquell homo d'es canvi el se torna veure davant, i ja ho crec que tornà romandre esglaiat de que assetuaxí li hagués tornat compareixer.

En Joanet li va fer es desintès; acaba d'arreglar lo d'es canvi, pega bot dalt es cavall, i llenderada an aquest, i es cavall de d'allà ben acanalat cap a grec, sempre cap a grec.

I heu de creure i pensar i pensar i creure que a tothom que trobava demanava clarícies d'un penyal que s'alçava dins mar amb un casal an es capcurucull, però negú n'hi sabia donar cap nova, negú en sabia més ni perdú, de tal penyal ni de tal casal.

Vos creis que per això En Joanet perdés gens es coratge? Idò no el perdía gota, i sempre tirava endavant, camina caminaràs i demana qui demana a tothom que veia d'es penyal de dins mar amb un casal an es capcurucull.

Si poca clarícia li donava un, manco n'hi donava s'altre, fins que un dia topa una doneta veia, que li demana almoina, dient-li que feia set dies que no havia tastadet res nat del món. I què fa En Joanet? Se destira d'es sarró, l'obri, treu un d'es dos drets d'or en peça que hi duia, i el dóna an aquella jaieta i, zasl! li compareix un altre duret d'or dins es sarró, i ja en tornà tenir dos en peça.

Poreu fer comptes aquella jaieta si hi degué romandre, satisfeta! I què me'n direu? Ell com En Joanet li demanà d'es penyal de dins mar amb so casal an es capcurucull, ella va dir:

—Jo no t'ho sabria dir, oh jovenet!, aont devers cau aqueix penyal que em demanes; però poria esser que ho sabés un germà meu ermità que està damunt aqueixes muntanyes que tenim davant, dins es grec. Aquest germà meu és el rei d'ets animals de la terra, i poria esser que ell ho sabés, aont cau aquest penyal, perquè ell per via d'ets animals sap moltes de coses.

En Joanet, com sentí això, pega esperonada i altra an es cavall, i ja li dóna cap an aquelles muntanyes que tenia davant dins es grec.

Camina caminaràs, s'enfila per aquelles muntanyes, arriba a sa cucúia, i afina s'ermità que aquella jaieta li havia dit, davant sa seua ermita, que la tenia an es capcurucull més alt de tot aquell serral. S'hi acostà, i l'escomet amb tota cortesia.

—Ermità de Déu —li diu En Joanet—. ¿Se conté veritat que sou el rei de tots ets animals de la terra?

—Per ell me tenc! —diu s'ermità, que era un jai esquerp i revescós, amb uns uís com a callus i una barba blanca que li pegava per sa cinta, i hàbit de llitra de pauma que li tapava tot es cos, fora es cap, ses mans i es peus.

—¿Per quines cinc centes —diu s'ermità an en Joanet—, te'n vénis ara a demanar-me tot això?

—Jo vos ho diré, ermità de Déu! —diu En Joanet.

I aquí l'home li conta a s'ermità tot lo que li havia passat: que li havien presa sa dona, i la se'n havien duita dins un casal an es capcurucull d'un penyal que s'alçava dins mar, dotze grosses de llogos allà deçà aont fan es niu ses cegues dins es grec; i que ell, En Joanet, havia feta sa promesa de cercar aquella dona seua fins i tant que l'hauria trobada, costàs lo que costàs.

—Trob —va dir s'ermità—, que es teus pensaments són molt avenguts, i que fas lo que vol Déu. Ets casat? Idò te pertoca estar amb sa dona. ¿La t'han presa? Idò t'has de cercar fins que t'hages trobada!

—Idò bono —diu En Joanet—, a vós venia jo, oh ermità de Déu!, a veure si, com a rei de tots ets animals de la terra que sou, me sabríeu donar un camí per trobar aquest casal aont està tancada sa meua pobra dona.

—No res —diu s'ermità—. Demà demati a punta de dia cridaré tots ets animals de la terra; i les demanarem si saben ells aont devers cau aquest penyal que surt dins mar amb un casal an es capcurucull.

—Gran mercè me fareu, ermità de Déu! —diu En Joanet.

—Bona! —diu s'ermità—. Ara passarem el Rosari, soparem, i llavò a jeure! per porer-mos aixicar de bona hora demà demati.

—Sí que heu pensat bé! —diu En Joanet.

Resen el Rosari; sopen, i tómbala!, cadascú dins sa seua cel-leta, perquè s'ermità en tenia tres: una per ell i dues p'ets anadors i venidors que topaven per aquells paratges tan lluny de remeis, i li demanaven cobri.

Lo endemà demati a trenc d'auga s'ermità, que ja feia hores que estava amb oració, desxondeix En Joanet, passen plegats es parenostros de s'aixicar-se, berenen amb quatre grapades, i tot d'una que començà a esser de dia, s'ermità s'enfila damunt s'ermita, i ja és partit a siular, i tot allò respelndia amb sos seus siulos. Semblava mentida que una mica de jai com era ell hagués de porer siular tan granat. I entre siulo i siulo deia amb tota quanta de veu se poria treure, que era una cosa d'espant:

—Hala, animalets de Déu, que vos he mester forçat forçat! És el rei que Déu vos ha posat, que vos cridat Hala idò, si compareixeu! Hala idò, fora son! Fora vessa!

I heu de creure i pensar i pensar i creure que a l'acte se començà a sentir una remor esglaiadora com sa que fa una torrentada grossa que se'n ve, esbroncant per tot i arregussant-ho tot. Eren ets animals de la terra que compareixien, tots tan peus alts com porien. I al punt tot allò va esser ple d'animals i més animals, i estaven més espessos que es cabes d'es cap, i omplien tot lo que destriava sa vista des de s'ermita.

—Vamostaquí, senyor rei! Manau-mos feines que sapiguem fer! —digueren tots, cadascú amb sa seua llengo baldufença.

—Sa feina que vos man —diu s'ermità— és que em digueu si heu vist mai o si sabeu aont devers cau un penyal amb un casal an es capcurucull, dotze grosses de llogos allà deçà a on fan es niu ses cegues dins es grec.

Cap d'aquells animals de tota aquella tractalada de milenars de milions badà boca; esperaven que es caporal de tots, es lleó, motàs. A la fi es lleó digué:

—Jo no he vist mai tal penyal, ni noves!

—Ni jo tampoc! —digué s'elefant.

—Ni jo tampoc! —diu es tigre.

—Jo manco! —diu es llop.

I tots aquells animals, un darrere s'altre, varen dir que mai havien vist tal penyal, ni noves.

—Senyor rei —arribà a dir sa raboa—, que poria dir una paraula?

—Maldament siguen dues —diu s'ermità.

—Idò —diu sa raboa—, trob que és natural que noitros que només trepitjam terra, que no sabem volar ni nedar, és molt natural que no sapiguem més ni perdú d'un penyal de dins mar amb un casal an es capcurucull, que se veu que cap de noitros hi ha capllevat mai, tota vegada que negú t'ha vist ni en sap tralat ni memòria. Això tal volia ho sabrien es peixos de la mar o ets aucells del cel.

—Sí que té raó sa raboa! —s'exclamaren tots aquells milenars de milions d'animals.

—No res, idò! —diu s'ermità—. Ja vos ne poreu tomar per allà ont sou venguts, oh animalets de Déu! I tantes de gràcies a tots! i perdonau de l'enfado!

—No hi ha enfado ningun! —digueren tots aquells animalets de Déu, i se'n tornaren tots, cadascú p'es seu vent, cap an es seu agre, amb un peu davant s'altre i tris-tras tris-tras.

—Bono —diu s'ermità an En Joanet—. Ja el veus, an es frit! Te convendria arribar fins an el rei d'es peixos de la mar, que és un altre ermità germà meu que té s'ermita damunt aquell serrat de muntanyes tant blavenques que destriam dins es grec; té sa seua ermita just an es cantell d'un bec de penyes com nou o deu

campanars d'altres que bequen dins mar, i d'allà dalt té bo de retgir es peixos de la mar.

—Idó ara mateix m'hi espitx! —diu En Joanet—. I milions de gràcies, ermità de Déu, d'aqueix favor tan gros com m'heu fet!

—Això no és cosa! —diu s'ermità.

En Joanet pega bot dalt es cavall, i de d'allà cap an aquell serrat de muntanyes tan blavenques dins es grec.

Camina caminaràs En Joanet cap an aquelles muntanyes va haver de mester uns quants dies per arribar an es capcurucull. Com hi va esser, mira qui mira si colombraria enlloc aquell ermità, rei de tots es peixos de la mar, a la fi el guipa que feinetjava davant s'ermiteta, xerevel! la i menudona i asseguda just an es cantell d'aquell bec de penyes tan altes, an es peus de les quals s'esballien ses ones de la mar, renoueres o apacivades segons es vent d'ont venia. S'ermità era un veí esquerp i revescós, amb una barba blanca que li pegava per sa cinta i amb uns uis com a callus flameljants.

En Joanet s'hi acosta, i l'escomet amb sa reverència i cortesia que pertocava, tot dient-li:

—Alabat sia Déu, ermità del Senyor!

—Alabem-lo per a sempre! —diu s'ermità.

—Si no vos dic per què som vengut —diu En Joanet—, no ho sabreu.

—Jovenet —diu s'ermità—, si totes les dius tan avengudes, parlaràs molt garrit.

—Idó —diu En Joanet—, vénc de veure es vostro germà, el rei de tots ets animals de la terra, que m'envia a vós, perquè m'ha dit que sou el rei de tots es peixos de la mar.

—Per ell me tenc —diu s'ermità—, perquè Déu m'hi ha fet.

—Idó —diu En Joanet—, heu de creure i pensar, ermità de Déu, que a mi m'han feta sa mala injustícia de pendre m' sa dona, i la se'n duguerem dins un casal an es capcurucull d'un penyal que s'alça dins mar, catorze grosses de llegos allà deçà ont fan es niu ses cegues, dins es grec.

—Sí que la se n'han duita enfora, idó, an aqueixa dona teua, oh jovenet! —diu s'ermità.

—Bé ho poreu dir, ermità de Déu! —diu En Joanet—. Idó jo perquè m'hi vaig casar, vui estar amb ella; i esteic ben resolt a no aturar-me de cercar-la fins que la puga atényer.

—Trob que fas molt bé, oh jovenet! —diu s'ermità—. Qui és casat, que estiga amb sa dona. Això vól Déu.

—Idó bono —diu En Joanet—. Corre qui corre món i cerca qui cerca per tot sa meua dona, vaig topar a ses muntanyes d'es vostro germà, el rei de tots ets animals de la terra, a veure si ell me sabria dir cap aont havia de pendre per trobar això que cerc. Me diu ell que no ho sap, i crida tots ets animals de la terra, i elise demana si cap d'ells ha vist ni topat mai tal penyal ni casal, i cap n'hi hagué que l'hagués vist ni topat mai. Llavo ell me digué que tal volta vós ho sabríeu, aont cau tal penyal, o ho poríeu aclarir amb sos peixos de la mar, perquè per força n'hi han de topar, de peixos, devers aquell penyal si s'alça dins mar.

—Mai havia sentit anomenar tal penyal ni casal —diu s'ermità—; però porem cridar es peixos de la mar, veiam si cap d'ells mos ne dona clarícies!

—Oh, quin favor més gros me faríeu, ermità de Déu, si elise cridàveu, an es peixos, i els ho demanàveu, an això! —diu En Joanet.

—Això costarà poc —diu s'ermità—. Lo que hi ha que no elise porem cridar fins demà demati abans que ets animals prenguen bordada, perquè sabeu que han de trompitbar, ets pobrets, per basquetjar-se la vida!

—Massa favor me fareu —diu En Joanet—, si elise cridau demà demati.

—Idó ho farem així —diu s'ermità de Déu—. I ara porem passar el Rosari, llavó soparem, i llavó a jeure! per porer-mos desxondir de bona hora.

—Ben pensat! —diu En Joanet.

I en nom del Pare i del Fill i de l'Esperit Sant se senyen, passen el Rosari i un bon enfilai de parenostros, sopen primet per no passar mala nit, i se'n van a jeure.

Un poc passat mitja nit s'ermità s'aixeca per fer ses seues devocions, i a punta d'auga crida En Joanet, que s'aixeca tot rabent, passen plegats es parenostros de s'aixecar-se, berenen amb quatre gradapes; i, com començava a esser dia clar, s'ermità de Déu se posa just an es cantell d'aquell bec de penyes, girat a la mar, i ja és partit siula qui siula

I heu de creure i pensar i pensar i creure que se treia uns siulos tan forts i tan forts aquella mica de veí ermità, que pareixia mentida que pogués siular tan granat; tot resplendia, i entre siulo i siulo deia cridant:

—Oh, peixos de Déu! Tots voltros que coetjau i trescau per dins mar! Compareixeu aquí més de pressa, tots quants sou! De part de Déu que m'ha fet rei vostro, vos dic i vos man que comparegueu! Hala, idó, peixos de Déu, no vos fasséu esperar massa! Aquí tenui tots ses feines! Hala idó, per l'amor de Déu!

Què me'n direu? Ell al punt comencen a comparèixer baix d'aquell bec de penyes, an es peu d'aquell penyal, esbarts i més esbarts de peixos grossos, petits i miljancers. Allà hauríeu vists estols de balenes i de molars, estols de cavalls marins i veis-marins i taurons, estols de delfins i de peixos-espases, i de peixada menuda, no ho volgueu sebre es milions de caparrins que hi guaitaven; perquè això sí, tot aquell peixam, tot aquell peixum, tot aquell peixim, tant de milenars de milenars de peixos com compareixien, tots s'arremolinaven baix d'aquell penyal de s'ermita de s'ermità de Déu; tots treien es nas fora de s'aigo, tots guaitaven i aluiaven el rei a veure què les diria de damunt aquell bec de penyes que volava damunt la mar, fent una barbacana esglaiadora.

—Bono —va dir s'ermità de Déu—, vos he cridats per veure si cap de voltros me sabrà donar clarícia d'un penyal que s'alça de dins mar i que té un casal an es capcurucull, i això és dotze grosses de llegos allà deçà ont fan es niu ses cegues, dins es grec.

Cap d'aquells peixos badava boca perquè cap volia esser es primer, fins que a la fi parla sa balena i diu:

—Jo no sé res de tal penyal ni de tal casal. Pot esser que qualche pic en sia passada ran-ran, sense témer-me'n. Si es casal estigués a sa vorera de mar, devora s'aigo, ja l'hauria reparat. Si està an es capcurucull i aquest és molt agüionat, mai el puc haver colombrat, perquè notros per dins mar no miram tan amunt ni sa vista mos allarga tant.

Tots ets altres peixos de la mar, un darrere s'altre, vengueren a dir lo mateix: que en veien a betzef, de penyals, i que n'havien vists sempre, però que ells no miraven es capcurucull, i manco si aqueix era gaire alt, sinó que miraven més devers ses voreres aont s'esclafen i s'esballen ses ones, per no pegar a penyes o no romandre encallats dins cap arenal. En rudes, cap d'aquells milenars de peixos va sebre res, de cap penyal que tengués an es capcurucull cap casal ni casull. I llavó es delfí demanà sa paraula i s'ermità de Déu la hi donà, i va dir:

—Senyor rei de tots es peixos de la mar, això que Vossa Reial Majestat mos demana a notros seria més fàcil que ho sabessen ets aucells del cel, ells que van a l'aire i les lleu més escampar la vista per dalt cucúies i capcuruculls de muntanyes i turons. Això és lo que hi trob, i ho he volgut amollar per lo que puga convenir a Vossa Reial Majestat.

—Gran mercè m'has feta, estimat delfí, amb això que m'has dit, que prou ho tendrem en compte.

I aleshores se gira s'ermità de Déu a tot aquell peixim, peixam i peixum, i elise diu:

—No res idó, animalets de Déu, ja estau llests de lo que jo volia de voltros. Ja vos ne poreu tornar per allò ont sou venguts, i feis tots sa vostra via tan bé com sabreu! Tantes de gràcies a tots, i perdonau de l'enfadó!

—No hi ha enfado negun! —digueren tots aquells milenars de milenars de peixos, i cadascú va pendre per son vent més que de pressa cap an es seu agre per basquetjar-s'hi la vida segons costum.

—Bono —va dir s'ermità an En Joanet—. Ja has sentit es manifest; no en sabem res es peixos de la mar, d'aqueix penyal amb so casal an es capcurucull que tu cerques. Lo que hi ha que es delfí, amb lo que mos ha dit, t'obri un portell que et pot servir de molt. És ben ver que si negú ha d'haver vist, aquest casal, han d'esser ets aucells del cel. Iaurà bé, perquè justament un altre germà meu que caplleva damunt aquelles muntanyes que guaiten tan blavenques dins es grec és el rei de tots ets aucells del cel. Per lo mateix, oh jovenet!, te convé a caramull espitxar-t'hi, veiam si ell te podrà encaminar bé cap allà ont dius que és sa teua dona.

En Joanet va donar milions de gràcies an aquell ermità de Déu; i dient-li a reveure i amb Déu siau ja li va haver envelat cap an aquelles muntanyes tan blavenques que guaitaven allà lluny dins es grec.

L'home se n'anava tot xarpat, braç sonant i oreia fumant i ple de coratge, amb aquelles uieres d'aquell mort que tenien tanta de virtut, ben estojades, i ben alerta que anava a posar-les-se gens mentres no li fos precis, perquè deia ell:

—No convé abusar-ne; just han d'esser per un cas de casos. I llavó que si les començava a dur, estaria més exposat a perdre-les o a que qualcú de cop descuit les me fes sauvatges.

Amb so sarró ja no poria fer lo mateix, perquè cada instant el s'havia de treure, perquè ja es sap que un no hi pot anar, pel món, sense treure's es sarró, ja que cada instant hi ha que afluiria la mosca i amollar clopinsos.

En Joanet així mateix li tenia molt de compte, an aquell sarró, perquè li era més necessari que no ses uieres, i d'un bon tros. Basta considerar què li hauria passat si li saupen aquell bo de sarró, que amb so haver-lo buidat per pagar es deutes d'aquell mort havia cobrada aquella virtut tan meravellosa que, quan En Joanet en treia un, d'es dos drets d'or, es qui hi romania tot d'una en cridava un altre, i En Joanet ja tornava tenir per tirar endavant. Jugeret anava l'home de bossa, però no la duia buida mai; sempre hi duia prou recapte per fer-se envant, i així encara li convenia més per no veure's exposat a que qualche companyia de lladres li pegàs un salt.

No és idó gens estrany si també el duia ben estojat i ben regoslljat, an aquell sarronell. En Juanet, tant com hi duia ses uieres, perquè sense allò prompte seria romàs enrocat i hauria fet es bategot i hi hauria deixats ets ossos, per aquella mala petja del dimoni d'aquelles mars perdudes per ont trescava per trobar sa dona i sa llampira meravellosa que sa mala ànima de s'onclo moro li havia espampolades.

I heu de creure i pensar i pensar i creure que En Joanet tant potia cap an aquelles muntanyes que s'açaquen l'heu de creure i pensar i pensar i creure i tant s'hi arriba a enfilar sempre cap amunt i cap amunt, que arribà an es capcurucull de tot, i allà m'hi troba aquell ermità que cercava, que feinejava davant sa seua ermita. Era un veí esquerre, revescós, amb una barba que li pegava per sa cinta, amb uns uis com a callius flamejants.

En Joanet s'hi acostà i l'escomet amb tota sa cortesia que va sebre.

—Alabat sia Déu, ermità del senyor! —diu En Joanet.

—Alabem-lo per a sempre! —diu s'ermità.

—Oh ermità de Déu! —diu En Joanet—, si no és massa preguntar, ¿me diríeu si sou vós que teniu altres dos germans ermitans?

—Sí que dius ver, oh jovenet! —diu s'ermità—. ¿I com ho saps que else tenc?

—Perquè som romàs amb cada un d'ells un vespre a sa seua ermita —diu En Joanet.

—I com així topares a sa seua ermita? —diu aquell ermità.

—És que qui ha mester foc amb sos dits lo cerca —diu En Joanet—. Heu de sebre, oh ermità de Déu!, que una mala ànima me va pendre sa meua dona i tot quant tenia, i se n'ho dugué tot amb sa casa que jo habitava; quan jo no hi era, se n'ho dugué tot an es capcurucull d'un penyal qui s'alça dins mar, dotze grosses de llegos allà deçà a on fan es niu ses cegues, dins es grec.

—Sí que la se'n dugueren enfora, idò, an aquesta casa teua —diu s'ermità.

—Bé ho poreu dir! —diu En Joanet—. I ¿què vaig fer jo, com vaig veure que m'havien presa sa dona? Me pos ses cames an es coll i ja som partit a córrer el món, cerca qui cerca pertot sa meua dona, ben resolt a cercar-la fins que l'haja trobada.

—Trob que fas molt bé, oh jovenet! —diu s'ermità—. Qui és casat, que estiga amb sa dona!

—Això és lo que jo dic! —s'exclama En Joanet—. Idò bé, vaig topar a s'ermita d'es vostro germà, que és el rei de tots ets animals de la terra. Li deman si sap a on cau aquest penyal de dins mar que té an es capcurucull sa meua casa i sa meua dona, i me diu ell que no ho sap; crida tots ets animals de la terra, els ho demana i tampoc no ho sabén. Llavó top a ca s'altre germà vostro que és el rei de tots es peixos de la mar, i tampoc no ho sabén. Llavó aquest germà vostro m'encamina cap a vós, dient-me que sou el rei de tots ets aucells del cel...

—Per ell me tenc, perquè Déu m'hi ha fet —diu s'ermità—. Lo que hi ha, oh jovenet!, que no en sé res, de tal penyal ni de tal casal, ni n'havia sentit parlar mai.

—Bono —diu En Joanet—; i si vós no en sabeu res, ¿que poria esser que ets aucells del cel, lo manco qualcun de tants i tants com n'hi ha, sabessen cosa d'aqueix bo de penyal?

—Tens raó —diu s'ermità—. No res, idò, demà dematí a punta de dia cridarem tots ets aucells del cel, i else demanarem si en saben res, de tal casament.

—Oh quin favor tan gros que me fareu, ermità de Déu! —s'exclama En Joanet.

—Saps idò què poríem fer, suposat de que ja és horabaixa? —diu s'ermità—. Passar el Rosari i tots ets altres parenostros, sopar, i anar-mos-ne a jeure, per porer-mos desxondir de bona hora demà dematí.

—Sí que heu pensat bé —diu En Joanet.

I en nom del Pare i del Fill i de l'Esperit Sant comencen el Rosari, i després diuen un bon enfilaire de parenostros a tots es sants de sa seua devoció, sopen primet per no passar mala nit, i se'n van a jeure cadascú dins sa seua cel-leta, i al punt estigueren més adormits que un sauló.

Devers mitja nit s'ermità ja se desxondí per fer ses devocións, i a trenc d'aua crida En Joanet: diuen un bon enfilaire de parenostros de s'aixecarse, berenen amb quatre grapades, i s'ermità s'enfília dalt s'ermita, i ja és partit a siular, siula qui siula, però uns siulos que exordaven de forts que eren, i semblava mentida que una mica d'home com era aquell ermità pogués siular tan granat. I entre siulo i siulo, deia cridant amb tota sa força:

—Oh aucellets del cel! Oh tots voltros, animals de ploma, grossos i petits i mijancers, que anau per l'aire! Es vostro rei, el rei que Déu vos ha dat, vos crida! Veniu tots, per l'amor de Déu! Hala, aucellets de Déu, si veniu de pressa! Espediu tots! Just serà una pregunta per fer un obra de caridat! Veniu, idò, tots, aucellets de Déu!

I heu de creure i pensar i pensar i creure que encara s'ermità no havia acabada de fer aqueixa crida, com se començà a sentir una remor sorda, però forta de tot, com d'una barrumbada grossa d'aigo que se'n ve o de mar com va molt alçurada. Era que s'entregaven més que de pressa tot ets aucells del cel; i n'hi havia tants i tants, que amb ses ales feien tota aquella remor esglaiadora.

I allà hi hauríeu vist cent esbarts d'àlguques, voltros, milans, corbs, arpellots, esparvers, falcons, cegues, tòrtoras, coloms, xorics, òlbes, puputs, perdius, estornells, gavines, jules, tords, passarells, ornelles, gorrións, cadernerres, reietóns, vitracs, busquerets, uis de bou, valzies, terroles, cucuiades, sól-leres, mèl-leres, guàtleres, capxiriganyus, mussols, engana-pastors, ferrerets, mata-mosques, sordais i tots quants d'altres animals de ploma vos pogueu imaginar.

Què me'n direu? Ell es voltants d'aquella ermita, fins allà on arribava sa vista per aquelles cucuiés, tot anava aucells i no veien altra cosa més que aucells, i tots que tenien sa vista damunt s'ermita com a rei seu que Déu les havia donat, i com que tots li diguessen amb sa vista, mirant-lo-se fit a fit:

—Vemostaquí, senyor rei! Manau feines!

—Oh aucellets de Déu! —va dir s'ermità aleshores—. Es motiu de cridar-vos a tots és per veure si entre tots sabreu aont cau un penyal que surt de dins mar amb un casal an es capcurucull, dotze grosses de llegos allà deçà a on fan es niu ses cegues, dins es grec.

Cap d'aquells aucells badà es bec, perquè cadascú esperava que ets altres rompessen es foc.

—Vaja, aucells de Déu! —tomà dir s'ermità—. ¿n'hi ha cap de voltros que haja vist mai aqueix bo de penyal que surt de dins mar amb un casal an es capcurucull?

—I jo no record haver-ne vist cap mai, de penyal així —diu s'àliga.

—Ni jo tampoc! —va dir es voltor.

—Ni jo! —diu s'esparver.

—I jo manco! —diu es falcó.

I tots ets altres aucells, un darrere s'altre, digueren lo mateix.

No vos dic res En Joanet com se posà davant tal endiumenjat; ja ho donava tot per perdut, quan assetsuaixi comencen a sentir una remor llunyana que s'anà acostant acostant. Tothom se gira cap allà d'ont venia tal remor, i va esser una àgula disforja que s'entregava.

—Ahl! —s'exclamaren tots ets aucells—. És s'àliga de Portugal! Ella pot esser que ho sàpiga, an això que el senyor rei mos demana!

Aquella àgula se coneixia que venia de molt lluny i molt cansada. Se posa davant s'ermità, i li diu:

—Senyor rei!, que m'ho perdoni, si he fet un poc tard! Sap que hi vénc de lluny! Ja me pensava no esser-hi a temps!

—I d'ont és que véns, si es pot sebre? —diu s'ermità.

—I jo l'hi diré, senyor rei! —diu aquella àgula—. Vénc d'un penyal que surt de dins mar dotze grosses de llegos allà deçà aont fan es niu ses cegues dins es grec. Jo ja l'havia vist, an aquest penyal, altres vegades, passant, feia estona; però ahir, passant-hi, vaig reparar que hi han fet un grandís casal an es capcurucull, un casal que per mi hi ha pocs reis que en tenguén cap que s'hi pugua comparar. Això me va venir molt de nou, i no heu d'estranyar si vaig fer una mica sa torniola per mirar-m'ho, an allò, que vos assegur que és ben de veure! Allà era jo com Vossa Majestat ha començat a siular; i som partida tot d'una, fent tota quanta de via poria fer. En feia tanta, que em pensava que aqueixes ales meues m'arribarien a botir.

No ho volgueu sebre s'alé que va fer En Joanet com sentí descabdellar s'àliga de Portugal d'aquella manera. Cuidava esbrandir de goig i de gaubança.

Aleshores s'ermità va dir:

—No res, idò; tu, àliga de Portugal, espera't una mica; ara tots ets altres sí que vos ne poreu anar, cadascú per son vent. Míi gràcies així mateix per lo creients que sou estats de comparèixer tots tan lleialment a sa meua crida. Déu vos pac sa llealtat, i perdonau de l'enfado.

—No hi ha enfado negun! —digueren tots aquells aucells.

I què feren ells? Eixamplaren ses ales, i de d'allà tots per amunt i per amunt, cadascú per son vent.

Quan foren tots sòls s'ermità, En Joanet i s'àliga de Portugal, s'ermità va dir:

—Oh àliga de Portugal! És aquest jovenet que afretura d'anar an es casal d'es capcurucull d'aquell penyal de dins mar d'ont tu ets venguda, perquè diu que li varen pendre sa dona i tot lo altre que tenia i se n'ho dugueren dalt tal penyal i dins aqueix casal. ¿Com ho hauria de fer aquest jovenet per porer arribar an aquest casal? És un favor que te deman, i el t'agrairé com si et me fesses a mi...

—Bono, idò! —diu s'àliga de Portugal—. ¿Que li he de dir jo, senyor rei, a Vossa Reial Majestat? Aquest jovenet, per porer arribar an aqueix penyal, no té altre remei que aixancar-se damunt sa meua esquina, i jo l'hi poré dur; però això ha d'esser quan jo haja reposat, que serà d'aquí a set dies. Tres n'haurem mester, però ben aprofitats, per arribar-hi. Jo necessit un coter de bou cada dia p'es bec per porer dur sa somada que aqueix jovenet suposa. Per lo tant, d'avui a set dies jo compareixeré aquí mateix i d'aquí partirem, si Déu ho vol.

En Joanet ja ho crec que va estar conforme amb tota aquesta cosa, s'ermità li digué que poria estar amb ell aqueils set dies i s'àliga de Portugal li envetà cap a s'enclotxa de penyes aont tenia es jaç per fer-hi una



bona reposada, que prou havien mester aquelles ales seues amb sa volada finestra que havien haguda de fer aquell dematí per passar amb un parei d'hores es camí de tres dies que hi havia fins an aquell penyal de dins mar amb so casal an es capcurucull, dotze grosses de lilegos allà deçà aont fan es niu ses cegues dins es grec.

Idò heu de creure i pensar i pensar i creure que tot d'una que s'àliga de Portugal va esser fulla, En Joanet diu a s'ermità:

—Oh ermità de Déul, i ç'aont trobaré jo tres corters de bou per dalt aqueixes muntanyes, més pelades que es call de sa mà?

—Mira —diu s'ermità—, pren cap a llevant i no t'aturs fins que veuràs un grandíós comellar; davalla-hi, i hi toparàs una guarda de bous, i diràs de part meua an es bover que te'n deix desxuiar un.

En Joanet ho féu així. Se posa ses cames an es coll, i de d'allà cap a llevant.

Camina caminarà, horabaixa de tot afina aquell comellar, el pren, topa aviat sa guarda de bous, escomet es bover de part de s'ermità sobre desxuiar un bou, es bover li diu que si, i En Joanet n'embarriola un amb una corda que duia, el ferma a sa soca d'un abre, li afica un clau an es batcoll, es bou eixampla es potons, En Joanet l'escorxa, en fa quatre corters, en pren tres, i lo endemà s'aixeca ben dematí i cap a s'ermita del rei de tots ets auceells del ce! Amb s'ermità salaren aquells corters perquè no tornassen pudents i no congriassen virones, i les posaren ben acondicionats.

D'es cap de set dies, se presenta s'àliga de Portugal ben eixarmada i més fresca que una cama-roija, fa sa cortesia a s'ermità com a rei seu i an En Joanet li diu:

—Porem partir en voler!

—Idò, ara mateix! —diu s'al·lotó.

Agafà es tres corters de bou i los se ferma ben fermats, perquè no li caiguessen, dóna milions de gràcies a s'ermità d'es favor tan gros que li havia fet de tenir-lo amb ell tots aquells dies i d'haver-li trobat qui li sabés mostrar es camí per arribar allà on era sa seua dona i lo demés que li havien fet sauvatge, s'eixanca damunt s'àliga, aqueixa eixampla ses alotes, i ja és partida per amunt i per amunt i de d'allà, tot dret cap a grec.

D'es cap d'un dia arriben a la mar, se posa s'àliga a un bec de penyes, demana un corter de bou, En Joanet l'hi dóna i ella, zas-zas!, amb quatre espipellades el se cala tot, mentres En Joanet se passetjava per dalt aquell penyal per estirar-se ses cames una mica.

—Hala si hi tornam! —diu s'àliga.

En Joanet s'hi torna eixancar, s'animal eixampla ses ales i de d'allà ben de pressa per dins mar, però ben amunt ben amunt, i En Joanet que s'aferrava tant com poria per no llenegar i no caure.

I s'àliga vola qui vola, ben afuada, com un estel.

Com feia dos dies que volaven, topen un grandíós penyal que brollava de dins mar.

—És això es penyal que cercam? —diu En Joanet.

—No encara —diu s'àliga—. Aquí mos aturarem una mica, perquè aqueix gavatx meu ja torna esser buit i demana recapte.

S'àliga se posa damunt aquell penyal, En Joanet li dóna es segon corter de bou, ella amb un sant-i-amèn el s'empassola, i ja torna esser partida amb en Joanet damunt s'esquena, i de d'allà com la bala, sempre per s'endret de mar i cap a grec, hala petit!

Com va fer es tres dies que volaven, horabaixa de tot comencen a colombrar un penyalarro a s'entrelluu dins es grec.

—Allò és es penyal que tu cerques! —diu s'àliga.

Poreu fer comptes si hi degué estar content En Joanet davant aquelles comandacions.

S'àliga se n'anava com la bala d'aviat, i al punt hi varen esser. Se posen a penyes, ses primeres que varen atènyer.

S'àliga brollava de suor, ja no poria pus. Si fos estat es penyal mitja hora més lluny, ja no hi arribava: seria caiguda a la mar ella i En Joanet, i En Joanet i ella. No ho volgueu sebre, si pantaixava espès, damunt aquelles penyes.

Com allò li va esser espassat una mica, demana es corter de bou que feia tres, En Joanet l'hi dóna i ella, zas-zas!, bones espipellades!

I què fa En Joanet aleshores? No cregueu que pogués estar de no enfilar-se per aquell penyal fins an es capcurucull per veure si hi era sa seua casa que s'onclo moro li havia presa amb sa dona i sa llampria meravellosa.

Per lo que pogués esser, se posa ses uieres d'aquell mort, que, en dur-les, negú el veia a ell i ell ho veia tot, sense que parets ni res nat del món li tapàs sa vista, i ja s'enfilia penyal amunt.

Va haver de mester més d'una hora per arribar an es capcurucull.

Ja era fosca negra, però prou que se destriava es grandíós casal que hi havia.

En Joanet s'hi arramba, el se mira a les fosques ben de prop, l'enrevolla p'es quatre vents, i va veure que allò era, almanco de part defora, just aquell mateix casal que ell havia plantat davant cal rei, que li havia valgut es casar-se amb la senyora princesa.

—Bono! —va dir En Joanet—. De part defora és ben igual ben igual. Ara mos falta veure-ho de part dedins. Per això haurem d'esperar demà dematí, perquè aquestes bones d'uieres, si no hi ha res valent per tepar-los sa vista, sense sa claror natural d'es dia no serveixen per res, són tan curtes com ses altres.

En Joanet, bé ho poreu creure, la tenia ben avall, a sa son, i anava tan fora corda, que no tenia posa ni confort enlloc. Trescà tots es contorns d'aquell casal, llosquetjant per damunt aquelles timbes, i havia de badar ets uis ferm per no redolar i anar-se'n an el dimoni.

Amb això s'entrega s'auba ben xalesta, se fa dia clar, i En Joanet, uieres posades perquè negú el pogués gulpar, sobretot s'onclo moro.

Què m'en direu? Ell tot d'una que va esser ben de dia, es dianxe d'En Joanet, amb aquelles uieres que duia, va veure tot quant hi havia dins aquell casal, dins totes ses quadres, corredors, cambres, lligadors i auberjons. Va veure s'onclo moro que s'aixecava d'es llit tot morrotós i nial, i que barretjava la gent que trobava, aquella pobra gent, tots es criats i criades que anaven i venien fent feina, però tots ben mostiis i ala baixa; i dins una cambra fosca hi afina la senyora princesa, sa seua dona estimadíssima, allà dins, tota soleta, tancada amb pany i clau, just amb sa pell i ets ossos, sense fesomia. I dins sa cambra de més endins, tancada amb una porta de ferro amb set forrelats i set claus, m'afina sa llampria meravellosa, aquella llampria que tant li havia costat i tant de marruell li havia duit.

Bé ho poreu creure si vos dic que en Joanet, com va veure sa seua dona i sa llampria, es cor li donà un tomb i va rompre en plors; però va fer un esforç perquè qualcú no el sentís, i no li esborrossonassen la cosa.

I assetsuaixí s'onclo moro surt an es portal de defora, i diu an es de dedins:

—Bono, me'n vaig, i no m'espereu fins es vespre! Si trob res mal adesat, sabreu jo qui som!

Dit això, li estreny, passa just per devora En Joanet sense que el guipàs gens per amor de que En Joanet duia ses uieres posades, i al punt ja no el veren en tot allò.

—Ara és sa meua! —s'esclama En Joanet.

Com es casal era ubert, se n'hi entra, s'afica per tots es portals que veu uberts, troba criats i criades feinetjant i traüllant, però ben mostiis tots i ala baixa, i llavò que eren just es mateixos que ell tenia quan s'onclo moro li féu sauvatge aquell casal amb tot quant hi havia dedins.

Mira pertot a veure si hi hauria altra gent en tot es casal, i no hi afinà negú extern. S'acosta a sa porta d'es set forrelats aont estava tancada sa llampria, i prou que hi estigué ben tancada. Va empènyer, però què s'havia d'obrir, ella! Se'n va a sa porta de sa cambra on era sa seua dona, i la troba tancada també, però ben tancada en for.

Assetsuaixí veu dos criats i una criada que se topen, i què fa ell? Se lleva ses uieres, i aquells tres tot d'una el se veuen davant.

Poreu fer comptes si else vengué de nou, allò. Se posen a mirar-lo-se i mira qui mira, tots esglaiats, i com més anava, més.

—Me coneixeu o no me coneixeu? —els arribà a dir En Joanet.

—Senyor Altesa! —s'exclamen tots tres—. Però, ç'i ho és Vossa Altesa, senyor príncep? I ets uis que mos fan dos? I no somiam, ara?

—No —diu En Joanet—, no somiau. Som jo, som jo!

Amb això passen altres criats i criades, i al punt hi foren tots, i allà tots aferrats per ell plorant i cridant:

—Senyor Altesa! Senyor Altesa!

I En Joanet que també plorava, i no s'aturava de dir:

—Però, i la senyora princesa? ¿Què me'n deis, d'aquella esposa meua estimadíssima?

I aquí tots aquells criats i criades li digueren que la senyora princesa s'onclo moro la tenia tancada dins una cambra fosca, i l'hi menaren, davant aquella cambra, i li contaren que s'onclo moro la tenia allà dins perquè mall havia volgut casar-se amb ell, i que ell prou l'insultava sempre que volgués esser dona seua, però ella mai per mai hi consentí ni li donà cap esperança de res, i que per això la tenia tancada dins aquella cambra fosca, i just li donava pa i aigo i molt de bastó; i a ells, a tots es criats i criades, perquè se demostraven de sa part de la senyora princesa, també else tractava a barrades, i no feia més que atabaixar-los tot quant poria.

Amb això la senyora princesa de dins aquella cambra se'n tem, d'aquell truíer, i s'arramba a sa porta i se posa a cridar:

—Què és això? Què és això?

Com En Joanet la sentí, cuidà a perdre es quireleison; i ella, com el sentí a ell, lo mateix.

—Aont són ses claus d'aqueixa cambra? —diu En Joanet.

—S'onclo moro les du sempre damunt! —diuen criats i criades.

—Idó dui-me una destrat i una picassa! —diu En Joanet.

Les hi duen, i a destralades estella aquelles portes, se n'entra allà dins, i poreu pensar quin abraç no se degueren donar amb la senyora princesa.

Però al punt ell digué:

—No és hora de perdre temps! Encara manca lo millor.

I què fa ell? Agafa sa destrat i sa picassa, i cap a sa porta de sa cambra de més endins aont hi havia tancada sa llampria!

I destralada ve i destralada va, i picassada ve i picassada va an aquelles portes, fins que les hagué estellades, i pogué passar-ne.

Encara no hi va esser dedins, pega grapada a sa llampria i hi frega s'anell seu ben fort.

Què me'n direu? Ell a l'acte compareix es negret tot afuat i dient:

—Mana'm feines com esclau teu que som i de tots es qui porten l'anell!

—Espera un moment, si vols, pots i no et sap greu —diu En Joanet.

I surt d'aquella cambra sense amollar de ses mans sa llampria, i crida la senyora princesa i tots es criats i criades, que comparegueren més que de pressa, i ell los diu:

—Hi sou tots? N'hi falta cap?

—Tots hi som! No n'hi falta cap! —diuen ells.

—Idó bé —diu En Joanet—. Fora moure-vos ni bategar-vos gens fins que jo vos ho digal!

La senyora princesa amb tots es criats i criades ho feren així, i En Joanet se n'entra amb sa llampria dins aquella cambra de més endins, s'hi tanca, i diu an es negret:

—Hala, negret! Du-mos-ne tots amb aquesta casa i tot quant hi ha dedins! Du-mos davant cal rei, pare de la senyora princesa i sogre meu!

I encara En Joanet no ho hagué dit com, zasl, es negret tomà davant cal rei aquella grandiosa casa amb En Joanet, la senyora princesa, criats i criades i tota quanta cosa hi havia allà dins.

En Joanet i la senyora princesa a l'acte s'entreguen a cal rei, i poreu fer comptes, com el rei i la reina else veren, si se degueren aferrar per ells i si les ne degueren donar, d'aferrades p'les coll i de besades; i tots ploraven d'alegria.

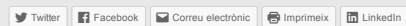
Dins tota la ciutat i en tot es reinat se feren tres dies de festa de s'alegria que entrà a tothom, com se va sebre tota aquella cosa.

I En Joanet amb la senyora princesa i el rei i la reina visqueren anys i més anys; i encara són vius, si no són morts; i al cel mos vegem tots plegats. Amèn.

Text extret d'*Aplec de Rondalles Mallorquines d'En Jordi d'es Racó* (Mn. Antoni M. Alcover), tom VIII, p. 7-55. Mallorca: Editorial Moll, 2003 (10a ed.). Edició crítica a: Antoni M. Alcover: *Aplec de Rondalles Mallorquines d'En Jordi d'es Racó*. Edició a cura de Josep A. Grimalt amb la col·laboració de Jaume Guiscafré, vol. V, p. 39-86. Mallorca: Moll, 2009.

Publicat per gentilesa de l'Editorial Moll.

Comparteix això:



Relacionats



Antoni Martí Monterde  
A "El recuperat"



Toni Sala  
A "L'inedit"



Raul Garrigasat  
A "El recuperat"

Categoria : [El recuperat](#)

Etiquetes : [Antoni Maria Alcover](#), [Editorial Moll](#), [Perejaume](#)

← [Eduard Márquez](#)

[Marçal Arimany](#) →